

תורה ומדינה הלכה למעשה- דינא דמלכותא ב' - חלות הדין בממשלה נבחרת ע"י העם בלא סנהדרין ונביא

ראשי פרקים

1. מצוות מינוי מלך בישראל
2. יכולת המלך בישראל לפעול ככל הכתוב "במשפט המלך"
3. מינוי מלך בישראל בלא נביא וסנהדרין- דינא דמלכותא
4. ההבדל בין דינא דמלכותא למלך ישראל שהומלך בלא נביא וסנהדרין
5. מצוות ההשתתפות בבחירות וחובת השמירה על כבודם של מנהיגי ישראל בימינו

1. מצוות מינוי מלך בישראל

אחת מתרי"ג מצוות המובאות בתורה אשר נמנתה כמצווה ע"י כל מוני המצוות הינה מצוות מינוי מלך על עם ישראל. וכך אומרת התורה: (דברים פרק יז, טו) שְׂוֹם תִּשָּׂא יָדְךָ לְמִלְחָה אֲשֶׁר יִבְחַר יְקֻנְךָ אֲלֵיָּהּ בְּיָד מֶלֶךְ אֶתְּ יָדְךָ יָדְךָ לְאֵת תּוֹכְלֵךָ לְתֵת עַל יָדְךָ אִישׁ נָכֹר יֵאָשֶׁר לְאֵת יָדְךָ הוּא. מצווה זו מובאת באופן מפורש בדברי הגמ' במסכת סנהדרין, ונמנית היא כאחת משלושת המצוות אשר נצטוו ישראל לעשות בכניסתם לארץ: מינוי מלך, מחייבת עמלק ובנית בית המקדש. הגמ' מוכיחה מהפסוקים, שמבין שלושת המצוות הנ"ל, מצוות מינוי מלך הינה המצווה הראשונה, ורק אחריה יש למחות את זכר עמלק, ורק לאחר מכן יש לבנות את בית המקדש. **כדברי גמ' זו נפסק ברמב"ם, שישנה מצווה למנות מלך לאחר הכניסה לא"י.** עוד אומר הרמב"ם, שדרך מינוי המלך הינה ע"י נביא וסנהדרין. מפרשי הרמב"ם מבארים את המקור לדברי הרמב"ם, כאשר בתוספתא מובא במפורש שממנים מלך ע"י סנהדרין הגדולה, ובספרי מובא שיש להעמיד מלך ע"י נביא. **הרמב"ם כפי הנראה הביין שאין התוספתא וספרי חלוקים ביניהם, אלא משלימים זה את זה, ולהלכה הביא את שניהם ואמר, שע"מ למנות מלך ישנו צורך בסנהדרין הגדולה ונביא.** למרות המצווה של מינוי מלך, הנמנית כמצווה כאמור ע"י כל מוני המצוות. ה' כועס על עם ישראל, כאשר מבקש העם משמואל מלך שימלוך עליהם, לכאורה כדברי התורה המפורשים. הראשונים אכן נדרשו לשאלה זו, מדוע ה' כועס על עם ישראל, ורואה בבקשת העם להמליך מלך מאיסה בו ובשמואל נביאו. הרמב"ם סובר, שהסיבה לדבר זה נעוצה בכך, שביקשו מלך שלא ע"מ לקיים המצווה, אלא מתוך תרעומת על הנהגת ה' ושמואל נביאו. לכן כעס עליהם ה', שלא רצו למעשה מלך שימלוך עליהם כציוויו של ה', אלא רצו הם מלך שימלוך עליהם, ע"מ להרחיק את שלטון ה' מהם. הר"ן בדרשותיו, הולך אף הוא בכיוונו של הרמב"ם, בהסבר כעסו של ה' על עם ישראל בעת אשר דרשו הם מלך משמואל ואומר, שהסיבה לכעס הינה משום שביקשו מלך אשר ימלוך עליהם ככל הגויים, היינו היו הם מעוניינים במלך שיסדר את ענייני הממלכה וממילא ייטיב עם כלל תושבי ממלכתו ככל הגויים שכן עושים, ולא דווקא מלך אשר יביא את דבר ה' לעולם במלכותו.

2. יכולת המלך בישראל לפעול ככל הכתוב "במשפט המלך"

כחלק מהעובדה שה' אומר לשמואל, שלמעשה עם ישראל אינו מבקש מלך ע"מ לקיים את מצוות מינוי מלך, ולבסס ע"י מינויו את מלכות ה' בעולם, אלא רוצים הם מלך ככל הגויים כדברי הראשונים הנ"ל, אומר להם שמואל את "משפט המלך". בפסוקים אלו של משפט המלך מפרט באריכות שמואל הנביא את כל החסרונות הרבים הכרוכים במינוי מלך, ע"מ שהעם המעוניין במלך ככל הגויים, יירתע מבקשה זו. כחלק ממשפט המלך אומר שמואל הנביא, שהמלך יכול לקחת את נשות עמו לרקחות וטבחות, את הגברים להיות אנשי מלחמה, את בעלי האומנויות לעשות לו מלאכות מסוימות ועוד כהנה וכהנה מעשים מעין אלו. הגמ' במסכת סנהדרין דנה בשאלה, האם אכן מותר למלך בישראל לנהוג על פי משפט המלך, או שמא אמר זאת שמואל רק ע"מ לאיים על עם ישראל. למרות שהדעה השנייה במחלוקת לכאורה אומרת, שהאמור בפרשת המלך מלך אסור בו, הגמ' באופן תמוה במקצת, לא אומרת זאת מפורשות, אלא מסתפקת באמירה, שכל הפרשה נאמרה רק ע"מ לאיים עליהם. הגמ' בהביאה את הדעה הסוברת שכל פרשת משפט המלך נאמרה רק ע"מ לאיים על עם ישראל, מביאה פסוק כהוכחה למעשהו של שמואל שאיים על עם ישראל- "שום תשים עליך מלך", ומפרשת הגמ' פסוק זה באומרה, שתהא אימתו של המלך על עם ישראל. הרמב"ם בפרק ד בהלכות מלכים, מביא במפורש שכל דברי שמואל הנביא בפרשת המלך, הינם הלכה למעשה ומלך מותר בהם. בהמשך דבריו מפרט בהרחבה את כל הפרטים העולים ממשפט המלך, לאורך כל הפרק כולו. לעומת זאת בפרק ב' בהלכות מלכים אומר הרמב"ם, שישנה חובה על העם לנהוג במלך כבוד ויראה גדולה, כדברי הגמ' הדורשת מהפסוק "שום תשים עליך מלך"- שתהא אימתו עליך. לכאורה כפי שהבאנו לעיל, לימוד

זה מהפסוק, הינו רק לדעת הסוברים שכל האמור בפרשת המלך אין המלך מותר בו, אלא הדברים נאמרו ע"מ לאיים על ישראל, ושיהיו יראים מפניו של המלך כחלק ממצוות מינוי המלך הנובעת מן הפסוק הנ"ל. אם כן לכאורה הרמב"ם סותר עצמו. מצד אחד פוסק הוא, שכל האמור בפרשת המלך מותר בו, ומביא בהרחבה את ההשלכות הנובעות מכך. ומאידך גיסא, הרמב"ם מביא את הדעה השנייה גם היא להלכה ואומר, שלמעשה יש להיות יראים מן המלך ולכבדו, כפי שנובע מהדעה לפיה, כל האמור בפרשת המלך, נאמר רק ע"מ שהעם ירא מפני המלך.

3. מינוי מלך בישראל בלא נביא וסנהדרין - דינא דמלכותא

הרב קוק בתשובתו במשפט כהן דן בשאלה, מהו תוקף סמכותם של מלכי החשמונאים שנתמנו למלכותם, בתקופה שכבר פסקה הנבואה מישראל. הרי לפי דברי הרמב"ם, מלך מתמנה רק ע"י נביא וסנהדרין, כמובא לעיל. לדברי הרב קוק, לא ניתן לומר שמלכי החשמונאים לא שמשו כמלכים, משום שהוציאו את העם למלחמות, דבר שהינו אפשרי למלך בלבד. הרב קוק מביא מספר תירוצים למצב שהיה נהוג בימי החשמונאים, ע"י דיוקים שונים בדברי הרמב"ם. **אולם בסופו של דבר אומר הרב קוק, שגם בלא דיוקים והסברים אלו ברמב"ם, כאשר אין מלך בישראל, משום שלא ניתן למנותו בלא סנהדרין ונביא, ואין הם נבמצא כפי שהיה בזמן החשמונאים, כל מצוות המלך חוזרים למעשה בהעדרו של המלך לאומה בכללותה, בכל הנוגע לדברים הקשורים לכלל האומה ולהנהגתה.** החילוק המובא בדברי הרב קוק, בין דברים הנוגעים לכלל האומה, לבין מצוות פרטיות הנוגעות למלך, מפורט ומוסבר מתוך עיון בדברי הרמב"ם, המפרט באריכות את המצוות הנוגעות למלך בישראל. מדבריו עולה שישנם שני סוגי מצוות הנוגעות למלך. סוג ראשון המפורט בדברי הרמב"ם, המובא גם בתורה כחלק ממצוות המוטלות על המלך, הינן המצוות הפרטיות כגון איסור להרבות נשים וסוסים, מצוות כתיבת ס"ת וכדומה. הסוג השני, הינן המצוות הכלליות השייכות למלך, ביחס להנהגת האומה. מצוות אלו בעיקרן מובאות במשפט המלך, ועוסקות ביכולתו של המלך להיעזר בעם, ע"מ לנהל את חיי הציבור באופן תקין, כגון לקיחת נשים לרחקות וטבחות, גביית מיסים הוצאת העם למלחמות וכדומה. הסוג השני, אשר כאמור מופיע בעיקרו במשפט המלך ומובא בדברי הרמב"ם בפרק ד בהלכות מלכים, שייך לדברי הרב קוק, גם כאשר המנהיג לא מונה ע"י נביא וסנהדרין, ואינו משמש כמלך ע"פ תורה. הרב קוק בדבריו לא מביא כל מקור והוכחה לחידושו. נראה שהסיבה לכך נעוצה בהבנה, שאין צורך להביא כל הוכחה למצב בו לא ניתן למנות מלך מפאת חסרון בקריטריונים הבסיסיים, של האנשים אשר נצרכים ע"מ למנות - נביא וסנהדרין. משום שאין כוונת התורה שתשרור מצב של אנרכיה בארץ ישראל. שהרי כלל לא ניתן להיות במצב בו אין שלטון מסודר, אשר מאגד תחתיו את כלל התושבים, וממילא הציבור בא"י לא יוכל לשרוד לאורך זמן באופן זה. ממילא נראה, שבמצב זה מסברה פשוטה, חוזר לעם ישראל מעמד של כל העמים מבחינת דיני המלך, הבאים לידי ביטוי בדינא דמלכותא דינא, אשר נכון הוא לכל הארצות ולכל המדינות באשר הם, ע"פ הסברות לדין זה בהם עסקנו בעבר. **להבנת הרב קוק, וכן הסברא הפשוטה לא ניתן לטעון, כפי שיש שרצו לומר, שכיוון שה' ציווה את עם ישראל במינוי מלך בישראל, ממילא גם כאשר הדבר לא ניתן מסיבות שונות, הופקע מישראל דינא דמלכותא. ובמצב זה ה' מצפה, שבהעדר מלך תשרור אנרכיה בא"י, דבר שיגרום באופן ברור, לאי יכולתו של הישוב היהודי להתקיים בא"י לאורך זמן.** זאת ועוד, אם נתבונן בטעם המרכזי לתוקפו של דינא דמלכותא אשר התקבל להלכה, נמצא שהינו רלוונטי גם לעם ישראל בא"י. שהרי במידה והתושבים בא"י הסכימו על שלטון מסוים, ממילא אין כל סיבה לומר שלא יחולו עליהם חוקי השלטון, גם אם אינו נחשב כמלך בישראל, מפאת העובדה שלא מינוהו סנהדרין ונביא. הרב ישראלי מוכיח את דברי הרב קוק הנ"ל מדברי הר"ן בדרשותיו, לפיהם כאשר אין מלך בישראל, המנהיג באשר הוא ימלא את מקומו בהעדרו, וכך אכן היה בזמן שפוט השופטים בו השופטים שמשו גם מעין מלכים, על אף שלא מונה ע"י נביא וסנהדרין. מדברי דרשות הר"ן עולה, שישנם שני גופי ההנהגה בעם ישראל. השופט, שהינו שופט ע"פ דיני התורה, והמלך אשר תפקידו ע"י תקנות והוראות שעה, להשלים את משפט התורה אשר רלוונטי לכל הדורות והתקופות, ע"י תוספות אשר רלוונטיות רק לדור זה. ע"פ דברים אלו, מובנים דברי הרב קוק לפיהם, כאשר אין מינוי של מלך ע"י סנהדרין ונביא, חוזרים לעם כל מצוות הקשורות למלך בדברים הנוגעים לכלל, והעם ממנה את המנהיג כפי רצונו, גם בלא סנהדרין ונביא. במצב זה לא חלות על המנהיג, אשר מונה מתוך הסכמת העם בלא נביא וסנהדרין, כל מצוות המלך, אלא רק מצוות הקשורות להנהגת המדינה. דהיינו כיוון שלא מדובר במלך לכל דבר, אלא כהסברו של הרב ישראלי בדברי הרב קוק, ממלא מקום מלך, כל המצוות הנוגעות לחייו האישיים של המלך, אינן חלות עליו, כגון איסור להרבות נשים, וחיוב כתיבת ספר תורה. אך המצוות הנוגעות לכלל, המובאות במשפט המלך, רלוונטיות אף לו. מדברים אלו מובן ההקשר בו מופיע משפט המלך בספר שמואל. משפט המלך בא, כמענה על רצונם של עם ישראל למנות להם מלך ככל הגויים. כלומר, לא למנות מלך בהכרח ע"י נביא וסנהדרין, שיחולו עליו כל משפטי המלוכה הכתובים בתורה, אלא רק דברים הנוגעים להנהגת הכלל, כפי שנהוג אצל הגויים. למעשה עם ישראל רצה בבקשתו משמואל להמליך מלך, את מדרגת דינא דמלכותא, ועל כך אומר להם שמואל את משפט המלך. ממילא ברור אם כן, שכל המובא במשפט המלך, שייך גם במלך ישראל אשר לא מונה ע"י הסנהדרין ונביא, כפי שלמעשה אומר להם שמואל כמענה לבקשתם. מכך ניתן להוכיח

את דברי הרב קוק, שיכול המלך מתוקף סמכות דינא דמלכותא, להחיל את חוקיו ומנהגיו לצורך הממלכה, אפילו בעם ישראל ובא"י. עוד עולה מדברי הרב קוק, שבמצב שאין מלך בישראל המומלך ע"י סנהדרין ונביא, צורת השלטון האידיאלית הינה דמוקרטיה- שלטון העם. שהרי אין שום צידוק מוסרי שאדם שלא קיבל אישור למלכותו מה' ומשלחיו הנאמנים, יכפה את סמכותו על עם ישראל בלא רצונם.

4. ההבדל בין דינא דמלכותא למלך ישראל שהומלך בלא נביא וסנהדרין

לאחר שמביא הרב ישראלי את דברי הרב קוק ומסבירם בטוב טעם ודעת, מביא את דעתו, לפיה למלכי החשמונאים, בהם עוסק הרב קוק, היה מעמד של מלך לכל דבר ועניין, ולא רק שימשו הם כמלכים מתוקף דינא דמלכותא דינא, כפי שעולה לכאורה מדברי הרב קוק. להבנת הרב ישראלי, בהעדר נביא וסנהדרין, די בהסכמת העם ע"מ להיחשב כמלך, לא רק מדינא דמלכותא כמו שאומר הרב קוק, אלא אף להיחשב כמלך ישראל לכל דבר ועניין. במינויו של מלך באופן זה, למעשה מקיימים מצוות מינוי מלך בישראל. את מקור דבריו תולה הרב ישראלי בדברי התוספות השואלים, מדוע נהג אחאב המלך שלא כהוגן בלוקחו את כרם נבות היזרעאלי בעל כורחו, לכאורה הינו מלך ישראל המותר לו לעשות כן מתוקף משפט המלך. מעצם שאלת התוספות עולה הנחת יסוד מובלעת, שאחאב נחשב הוא כמלך ישראל, למרות שאינו מזרע בית דוד, ולמרות שלא מונה ע"י נביא ולא ע"י סנהדרין. שהרי מן המפורסמות הוא, שברוב שנות כהונתו כמלך, נמנה אחאב ברשימת המלכים הרשעים ביותר, ולא יתכן כלל שסנהדרין ימנו מלך שכזה בישראל. גם הרמב"ם אומר במפורש, שניתן למנות ע"י נביא מלך, שאינו מזרע בית דוד. כהוכחה לדבריו מביא את מינויו של ירבעם למלך על ישראל ע"י אחיה השילוני, למרות שלא היה מזרע בית דוד. בשאלה זו גם דן ספר החינוך, בהתייחסותו לשאלה, האם מצוות מינוי מלך הינה מצווה הנוהגת לדורות, או שמא משעה ששמואל הנביא משח את דוד למלך, והבטיח לו מאת ה' שמלכותו תיכון לעד, אין כל חובה למנות מלך בישראל, וממילא מצוות מינוי מלך בישראל אינה לכל הדורות. ספר החינוך סובר, שגם לאחר משיחתו של דוד המלך, המצווה למנות מלך חדש נוהגת בכל הדורות, אם תהיה סיבה שנצטרך לו, כדבריו. כלומר, בכל מצב בו עם ישראל יצטרך למלך שיושיע אותו מידי אויביו, או כאשר יבין העם, שלא יוכל לשרוד בא"י, אם לא יתאגד סביב שלטון מוסכם, ממילא יהיה במינוי מלך, אף אם אינו מבית דוד, קיום מצוות מינוי מלך בישראל. עוד אומר ספר החינוך, שכחלק ממצוות מינוי מלך בישראל מכל סיבה שהיא, למעשה יש לתת מוראו עלינו. נראה לומר, שיסוד זה מוציא ספר החינוך מדברי הגמ' שהובאה לעיל, לפיה החיוב לכבד מלך ולהיות ירא מפניו, נלמדת מהפסוק "שום תשים עליך מלך", דהיינו, מאותו פסוק שממנו נובעת מצוות מינוי מלך בישראל. ממילא, בכל פעם שאדם והציבור מכבד את המלכות וירא מפניה באופנים שונים, מקיים הוא את מצוות מינוי מלך. חיבור זה העולה בין חובת יראת המלך וכיבודו, לבין מצוות מינוי המלך עצמה, כפי שעולה מדברי החינוך, מסביר לנו את דברי הרמב"ם הנ"ל, אשר לכאורה פוסק במפורש, שכל המובא בפרשת מלך מותר בו, ומאידך גיסא מביא גם את הדעה החולקת בגמ', לפיה פרשה זו נאמרה רק לגרום לציבור להבין שמצוות מינוי המלך אינה מסתכמת בעצם מינויו, אלא ממשיכה בכל רגע כאשר ישנה חובה לירא ולכבד את המלך באשר הוא, ובכך למעשה באה לידי ביטוי מלכותו של המלך, ונחשב הדבר כאילו מתמנה בכל פעם מחדש. להבנה זו ניתן לתרץ דברי הרמב"ם ולומר, שגם לדעה הסוברת שכל האמור בפרשת מלך מותר בו, סוברת אף היא שישנה מצווה לכבד ולהיות ירא מן המלך. אלא שלדעה השנייה, כל משפט המלך נאמר רק ע"מ להסביר שישנה מצווה להיות יראים מן המלך, ואין כל מקור לאפשר למלך לעשות את כל הכתוב במשפט המלך. ע"פ דברים אלו ניתן להבין טוב יותר את שורש המחלוקת בגמ' סנהדרין הנ"ל. ע"פ דברי הרב קוק וכן עולה מסברא פשוטה לא יתכן לטעון שכל האמור בפרשת המלך מלך אסור בו שהרי כל האמור במשפט המלך למעשה מקביל ליכולותיו של מלך מכח דינא דמלכותא, היינו לדאוג לצרכי הכלל אף בכפיה, אם יש צורך בכך. בוודאי שאין רצון מאת ה', שתשרור אנרכיה בא"י כל עוד לא ניתן למנות מלך. אלא נראה, שדעה זו סוברת, שכל אשר נאמר במשפט המלך, בא רק ע"מ לאיים על עם ישראל, ולומר להם שיש גם חסרונות במלך כל הגויים, שצריך לציית לחוקיו מכח דינא דמלכותא. אולם כאמור, אין בכך כל חידוש מעשי. שהרי ברור שכל האמור בפרשת המלך מותר בו, מתוקף דינא דמלכותא. לעומת זה לדעה הסוברת שכל האמור בפרשת מלך מותר בו, החידוש ששמואל מלמד את עם ישראל במשפט המלך הינו, שגם אם הם מבקשים מלך ככל הגויים ותו לא, וגם אם ה' רואה בקשה זו בעין לא יפה כלל, עדיין למלך שכזה בישראל, אין רק מעמד של מלך ככל הגויים, והחובה לציית לדבריו אינה רק מכח דינא דמלכותא, אלא למלך זה ישנו מעמד של מלך ישראל, לעניין חובת הציות לחוקיו, וכן לעניין קיום מצווה מהתורה במינויו. נראה לומר, שההבדל המהותי בין הסוברים שמלך ישראל המתמנה ע"י הסכמת העם בלא נביא וסנהדרין, לבין דינא דמלכותא יהיה, חובת שמירה על כבודו והיראה ממנו, אשר אינה מתחייבת בהכרח מכח דינא דמלכותא. לעומת זאת במלך ישראל, למרות שמצוות שבגופו לא רלוונטיות למלך שלא מונה ע"י נביא וסנהדרין, חובת שמירה על כבודו הינה מחויבת, מעצם הציווי של שום תשים עליך מלך- שתהא אימתו עליך. אם נחזור לדברי התוספות נראה, שמכל תירוציהם הרבים על השאלה מדוע אחאב נהג שלא כשורה בלקיחת כרם נבות היזרעאלי, עולה באופן ברור שאחאב היה מלך, ואף לתירוצו האחרון, לפיו לאחאב לא היה דין מלך, ולכן היה אוסר עליו לקחת את כרם נבות, זאת מפאת העובדה, שכדברי

התוספות, לא מלך על כל ישראל, אך אם היה מולך על כל ישראל, אף שאינו מזרע בית דוד ואף שלא התמנה ע"י נביא וסנהדרין, תורת מלך עליו. עוד מדייק ערוך לנר בדבריו ואומר, שאפילו לאחאב, שלא מלך על כל ישראל, יש דין מלך, רק משפט המלך אינו שייך בו, למרות היותו מלך, מכיוון שלא מלך על כל ישראל. נראה שיסוד דבריו נעוץ בהסברנו לעיל, שמשפט המלך שייך רק לחלק המלוכה הנותן כח למלך ככל מלכויות הגויים. ממילא, אם לא מולך על כל א"י, ואין הסכמה כללית ורחבה של כל ישראל על מלכותו, לא שייך בו צד מלוכה זה, ולכן לא שייך בו כלל משפט המלך. נמצא שישנם מצוות הקשורות למלך הנוגעות לגופו של המלך, כגון לא להרבות נשים. מצוות אלו מותנות במינוי המלך ע"י סנהדרין ונביא. אך אם העם לא קיבל על עצמו מלך זה, ע"פ עקרונות קבלת המלך ככל הגויים כדינא דמלכותא, ממילא אין יכולת המלך להחיל חוקיו ברחבי ממלכתו, עד שיחשב מלך ככל הגויים, היינו שיחשב כדינא דמלכותא. ניתן לומר, שגם הרב קוק עצמו יודה לדברי הרב ישראלי, ויאמר שכוונתו שבהיעדר מלך הממונה ע"י סנהדרין ונביא, עוברת ההנהגה לשלטון העם. במצב זה לא ניתן לומר, שתוקפו של מלך שמולך רק מכח הסכמת העם, וחובת הציות לחוקיו, נובעים רק מכח דינא דמלכותא. אלא בעם ישראל, כל מינוי מלך מכח הסכמת העם, אשר בגויים נחשב הדבר כדינא דמלכותא, ואין בו מצווה עצמית, אלא רק חיוב לציית לחוקי המלך ומנהגותיו, מקבל דינא דמלכותא זה אוטומטית תוקף מצווה עצמית של מינוי מלך. אלא שכל עוד לא ייקחו חלק במינוי סנהדרין ונביא, לא יחולו על המלך המצוות התלויות בגופו, כגון איסור להרבות נשים וסוסים, אך המצוות הנוגעות לכלל שיסודם מובא במשפט המלך, נוהגות במלך זה לא רק מכח דינא דמלכותא, אלא מכח מצוות מינוי מלך. **נמצא שלשיטת הרב קוק, וכ"ש לשיטת הרב ישראלי האומר זאת במפורש, גם אם מלך מונה ע"י הסכמת הציבור בלא נביא וסנהדרין, בהמלכתו בא"י מקיים העם היושב בציון מצוות מינוי מלך. כ"כ, בקיום חוקיו ותקנותיו, הנעשים מתוך כיבודו ומתוך יראה מפניו, מקיימים בכל פעם מצוות מינוי מלך בישראל.** אם נסביר את דברי הרב קוק כפשוטם, כפי שהובאו לעיל, שיש במלך הנמלך רק ע"י העם בלא נביא תוקף של דינא דמלכותא ולא של מלך בישראל, יקשה עליו מדוע הגמ' והראשונים מתייחסים לאחאב כמלך לכל דבר, למרות שלא מונה ע"י סנהדרין ונביא. עוד נראה מפורשות מדברי הרדב"ז, שניתן למנות מלך בישראל ע"י הסכמת העם בלא נביא וסנהדרין, ונחשב הוא כמלך, לעניין המצוות הכלליות כגון, מורד במלכות, כדברי הרב ישראלי.

5. מצוות ההשתתפות בבחירות וחובת השמירה על כבודם של מנהיגי ישראל בימינו

יש לרצו לטעון שכל החיוב לציית לחוקי המדינה מכח דינא דמלכותא, חל רק על המצב בו ישנו אדם אחד שהינו השליט הבלעדי, שהרי באופן זה בלבד עוסקת הגמ'. לשיטתם, מכיוון שבמדינת ישראל אין מלך יחיד אלא ממשלה שמקבלת החלטות, וכן כנסת שמחוקקת את חוקיה ברוב קולות, וראש הממשלה במדינת ישראל, אינו יכול לקבל החלטות לבדו, הן מבחינה חוקית והן מבחינה מעשית. לכן אין בחוקי הכנסת, בכדי לחייב את כלל הציבור לציית להם מכח דינא דמלכותא. הרב עובדיה הדאיה, מביא את דברי בעל הכנסת הגדולה בפירושו לדברי השלטי גיבורים, אשר סובר שאין צורך דווקא במלך המעוטר בבגדי מלכות ובגינוני מלכות, ע"מ שחוקיו יחייבו את כלל התושבים מכח דינא דמלכותא, אלא כל מי שבפועל שולט על אזור מסוים, לחוקיו יש תוקף של דינא דמלכותא. ניתן להסביר את דבריו, ע"פ ההסבר שנתנו הראשונים לתוקפו של דינא דמלכותא. כפי שהסברנו בעבר, תוקפו של דין זה, נובע מכח הסכמת הציבור לקבל חוקים אלו, ולמעשה גם בשלטון דמוקרטי הנהוג במדינת ישראל, בו נהוג לומר שבפועל העם הוא הריבון, והשליט הינו שליחו הנאמן של רצון העם, עדיין אין זה גורע מדינא דמלכותא. שהרי אין כל צורך במלכות המעוטרת בגינוני מלכות, ע"מ לתת תוקף לחוקי המדינה, אלא די בהסכמת העם על ישות שלטונית זאת. ע"פ דברינו לעיל ניתן לומר, שכל גינוני המלכות, הינם תנאי לחלק הנוסף הקיים במלכות ישראל, הכולל דינים הנוגעים למלך באופן פרטי, כגון לא ירבה לו נשים וכדומה. נראה, שאכן לכך ישנו צורך במלך עם כל גינוני המלכות, ולא די בישות שלטונית באשר היא. ממילא אין כל סיבה לומר, שיגרע תוקפם של חוקי בית נבחרים, רק משום שאינם מהווים שלטון של אדם אחד בודד אלא חבר נבחרים. ומאידך נראה שאין כל חובת כיבוד ויראה מלפני שלטון זה, אלא כאמור רק חובה לציית לחוקיו ותו לא. אולם כפי שהבאנו לעיל, בשלטון יהודי בא"י, כל שלטון שאצל הגויים היה מקבל תוקף של דינא דמלכותא, בשלטון יהודי בא"י, מקבל תוקף של מלך, בלא החיובים האישיים על המלך, כאיסור ריבוי נשים אלא רק מעין המובא במשפט המלך. **נמצא לפי דברים אלו, שעל השלטון במדינת ישראל חל דין מלך, אף שלא מדובר על אדם בודד השולט במדינה. אולם, מכיוון ששלטון זה לא התמנה ע"י נביא וסנהדרין, וגם אינו שלטון של אדם בודד, אלא מעין "מלכותא בלא תגא" כדברי הפוסקים הנ"ל, ממילא אין לו דין מלך לעניין החיובים האישיים החלים עליו. למרות זאת, תוקף חוקי הכנסת לפי דברינו, אינו מקבל רק מכח דינא דמלכותא, שכל עינינו שלבדין זה הינו, שהעובר על חוקי המלך עובר על איסור גזל, כפי שהסברנו בעבר. אלא חיוב הציות לחוקים, הינו מכח כיבוד ויראה של השלטון המתחייבים מכח התורה המצווה אותנו "שום תשים עליך מלך". בנוסף לכך, עצם מינוי שלטון במדינת ישראל, מהווה קיום מצוות מינוי מלך בישראל. ממילא השתתפות בבחירות הארציות לכנסת, שמכחם גם נבחר ראש הממשלה ושריו, מהווה קיום מצווה בפני**

עצמה, מה שלא קיים בהשתתפות בבחירות אצל הגויים, בהם ישנה חובה לציית לחוקים בלבד, ואין מצוות מינוי מלך מצד עצמה. עוד עולה נראה, שכשם שאליהו הנביא רץ לפני מרכבתו של אחאב, מדין מצוות כבוד מלכים, למרות שלא הומלך ע"י נביא וסנהדרין, כך גם ישנה חובה לכבד את השלטון בישראל, מעבר לחובת הציות לחוקיו, אשר אף היא מתחייבת מדין יראת השלטון וכבודו. אשר על כן, יש להקצות משאבים בצורה מושכלת, גם לגינוני כבוד לראש הממשלה ושריו, כגון רכבי שרד וכדומה, כחלק משמירה על כבודו. כ"כ יש לעמוד בפניהם כאשר רואים אותם, לא לקרוא לראש הממשלה ולשריו בשמם הפרטי, אלא אם מצמידים לו את תארו, כגון פלוני ראש הממשלה, וכן על זו הדרך. גינוני כבוד אלו מחויבים, מכח המצווה לנהוג במלך ישראל כבוד ויראה, השייכים כאמור גם במלך שלא מונה ע"י סנהדרין ונביא. עוד יש לומר מכח דברים אלו, ע"פ דברי הגמ' בקידושין, האומרת שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, שאסור לאותם מנהיגים לזלזל בכבודם, או להבליג על ביזויים. כ"כ מוטל עליהם להיות ייצוגיים תמיד, נוהג שבעת האחרונה קצת התרופף, ולכן יש לעגן זאת בתקנות מסודרות וברורות. נראה שגינוני כבוד אלו נוהגים במדינת ישראל כלפי ראש הממשלה שרים ונשיא המדינה, ואינה חלה על כל חברי הכנסת. זאת מפאת העבודה, שכאמור כל החיוב לכבודם של אישים אלו, נובע מכח הסכמת העם, ואלו הם האנשים שהעם החליט שעליו לכבדם. ממילא אין כל צורך להנהיג גינוני כבוד כלפי כל חברי כנסת, ראשי עיר, ושאר נבחרים ציבור, אלא רק לציית לחוקים ולתקנות אותם הם מתקנים ומחוקקים. מדברים אלו ניתן להבין את המעמד הקדושתני הניתן למדינת ישראל ולשמירה על כבוד מנהיגיה, אשר החובה לציית לחוקיה ולהקים בה משטר מתוקן, אינה רק סניף של דינא דמלכותא, הקיים בכל הגויים אשר סביבותינו, אלא גם קיום מצווה מהתורה של המלכת מלך בישראל.